

Petra Božanić
Split

ČAKAVSKI ZAVIČAJNI IDIOM U IZVANNASTAVNIM I PROJEKTNIM AKTIVNOSTIMA OTOČNIH OSNOVNIH ŠKOLA

UDK: 811.163.42'282:37.091.33](497.583)

Rukopis primljen za tisak 24. 4. 2023.

*Izvorni znanstveni članak
Original scientific paper*

Cilj je ovoga rada ustvrditi zastupljenost čakavskoga zavičajnog idioma u izvannastavnim i projektnim aktivnostima u školskim kurikulumima osnovnih škola na otocima Braču, Hvaru, Korčuli, Šolti i Visu. Analiza se usmjerila na izvannastavne i projektne aktivnosti u čijoj je razradi, odnosno cilju, zadacima, namjeni ili načinu realizacije navedena čakavska jezičnozavičajna sastavnica, to jest načini usvajanja, obrade i očuvanja čakavskoga zavičajnog idioma. U prvome se dijelu istraživanja razmatra omjer zastupljenosti čakavskoga zavičajnog idioma u izvannastavnim i projektnim aktivnostima otočnih osnovnih škola s obzirom na kriterije skupne zastupljenosti i pojedinačne zastupljenosti na svakome od pet otoka i u svakoj od sedamnaest razmotrenih škola, to jest njihovih školskih kurikula. Usto, promatra se pojavnost navedenih aktivnosti u razrednoj i predmetnoj nastavi. Drugim je dijelom istraživanja obuhvaćena raščlamba metodičkoga oblikovanja zastupljenih izvannastavnih i projektnih aktivnosti. Ovim se radom otkrivaju načini na koje otočne škole koriste potencijale povezivanja učenika sa zavičajnim idiomom u svrhu osvjetljavanja kreativnih i poticajnih načina oblikovanja (izvan)nastavnoga procesa koji omogućuju kulturnu identifikaciju učenika pri čemu školska zajednica postaje pokretačka snaga u procesu ohrabriranja učenika za uporabu zavičajnoga idioma i vodeći činitelj očuvanja jezičnoga nasljeđa kao najutjecajnije- ga medija hrvatske kulturne baštine.

***Ključne riječi:** čakavsko narječje, nastava hrvatskoga jezika, osnovna škola, školski kurikulum, zavičajni idiom.*

1. UVOD

Školska je jezična praksa kontekstualizirana jezična praksa koja u školsko-me okružju djeluje kao dio cjelokupne odgojno-obrazovne prakse, čiji su nositelji neposredni (nastavnici, stručni suradnici, učenici) i posredni (roditelji, lokalna zajednica) sudionici, ostvarujući se u jeziku i jezikom (Gudelj-Velaga, 1997: 27). Očekivani je idiom školske jezične prakse standardni jezik, koji pak podrazumijeva supostojanje nestandardnih jezičnih inačica, a u domeni je školske jezične prakse najvažniji zavičajni idiom (Gudelj-Velaga, 1997: 28). Naziv *zavičajni idiom* ili *zavičajni govor* u teoriji nastave hrvatskoga jezika označava izvorni govor nekoga kraja obilježen dijalektalnim značajkama s razlikovnim usmjerenjem prema standardnome jeziku (Bežen, 2005: 187). Međutim odnos zavičajnoga idioma i standardnoga jezika u nastavi zahtijeva odnos uključivosti, a ne isključivosti na temeljima supostavljenosti i suprotstavljenosti (Nemeth-Jajić i Prvulović, 2012: 291), pri čemu se hrvatski jezik sagledava u cjelini, a zavičajni idiom putokaz je upoznavanja učenika sa standardnim jezikom, ali i bogatstvom hrvatske jezične baštine (Vulić, 2015: 82). Pritom je upoznavanje sustava zavičajnoga idioma sekundarni cilj, a kao okosnica nameće se usavršavanje jezičnih vještina, to jest bolje služenje standardom i razvijanje jezične kulture (Blažeka, 2008: 272). Jezikoslovci ističu jednakovrijednu odrednicu poučavanja o narječjima i pomoću narječja (Turza-Bogdan, 2009: 173), a ohrabrivanje učenika za uporabu zavičajnih idioma u nastavi vidi se kao neizostavan dio nastavnoga programa (Granić, 2002: 83).

Važnost jezičnozavičajne sastavnice u nastavi neosporna je zbog kulturoloških razloga, u kojima se ogleda uloga i vrijednost hrvatske kulture, te didaktičkih razloga, u surječju uporabe zavičajnih idioma za uspješnije ovladavanje standardnim jezikom (Težak, 1996: 409), što potvrđuju i novija metodička istraživanja (usp. Lazzarich, 2017). Taj je pristup, koji kao preduvjet svladavanja hrvatskoga standardnog jezika pretpostavlja uvažavanje imanentnoga jezičnoga znanja učenika, afirmiran i u aktualnome programatskom dokumentu, *Kurikulumu nastavnoga predmeta Hrvatski jezik za osnovne škole i gimnazije* (2019: 15). Među načelima na kojima počiva *Kurikul*, navedeno je i načelo standardnoga jezika i zavičajnosti, u kojemu je također primjetno dijalektičko prožimanje tih dvaju fenomena školske jezične prakse (2019: 7).

No, načelo je zavičajnosti često zanemareno rješavanjem akutnijih metodičkih izazova, a njegovu osvjetljavanju ne pomaže ni izvanjezična zbilja potaknuta globalizacijskim tendencijama pri čemu dolazi do rascjepa standardnoga jezika i zavičajnih idioma, ali i standardnoga jezika i stranih jezika, što rezultira boljim poznavanjem stranih jezika negoli zavičajnoga idioma i materinskoga jezika (Berbić Kolar, 2015: 73). Tako je, primjerice, istraživanjem usmjerenim na poznavanje

kajkavskoga leksika na populaciji mladih naraštaja ustvrđena značajna razina nerazumijevanja zavičajnoga idioma, što usko korelira s teškoćom u nastojanjima za očuvanje autohtonosti kajkavskih govora (usp. Leček, 2001). Ni u krovnim obrazovnim dokumentima nije formirana posve jasna strategija prema zavičajnosti u nastavi (Bežen, 2005: 192). Nerijetko znanstveni prinosi očuvanja dijalektalnoga blaga ostaju na marginama, a primat preuzimaju rasprave o standardnojezičnim pitanjima (Vulić, 2015: 78).

U kontekstu globalizacijskih procesa, osvještavanje vrijednosti zavičajnoga identiteta jezikom postaje presudan čimbenik u očuvanju osobnoga i nacionalnoga identiteta (Grahovac-Pražić, 2017: 65). Taj zahtjev još više dobiva na važnosti uzvešći u obzir da se dijalektalna slika hrvatskih govora postupno mijenja. Dijelovi Hrvatske koji teritorijalno, gospodarski, socijalno i prometno gravitiraju prema četirima najvećim hrvatskim gradskim središtima (Zagrebu, Splitu, Rijeci i Osijeku), preuzimaju i jezična obilježja tih urbanih idioma (Kapović, 2004: 97). Tradicionalne dijalektalne granice između čakavskoga i štokavskoga ili kajkavskoga i štokavskoga brzo se brišu u urbanim sredinama zbog migracijskih kretanja i standardnojezičnih utjecaja. Stoga, primjerice, splitski govor, iako u temeljnoj dijalektološkoj literaturi opisan kao čakavski (Finka, 1971: 15; Moguš, 1977: 7; Lisac, 2009: 139), već na prijelazu iz 19. u 20. stoljeće pokazuje određenu razinu štokavskih obilježja bivajući heterogenim govorom (Tomelić, 2000: 119; Galović, 2014: 51). Splitski se urbani idiom danas može definirati kao štokavoidni (polu)čakavski idiom (Vidović, 1993: 11), odnosno vrsta semičakavske varijante (Jutronić, 2002: 340). Ti procesi, dakako, utječu i na okolne otočne čakavske organske idiome koji gravitiraju splitskomu području (Brač, Hvar, Korčula,¹ Šolta i Vis),² na što jezikoslovci upozoravaju još od polovice 20. stoljeća (Hraste, 1948: 125–126). U otočne je govore na tim dalmatinskim otocima, bedemima autohtone čakavštine, točnije južnočakavskoga

¹ Iako je Korčula povijesno i teritorijalno-administrativno okrenuta prema Dubrovniku te je danas dio Dubrovačko-neretvanske županije, sagledavajući pripadnost četirima velikim gradskim središtima, orijentirana je na Split s kojim je i povezana plovnim putem.

² Za uvid u obilježja bračkih govora upućujemo na sljedeću dijalektološku literaturu, čiji je pregled uvelike sastavila Biočina (2019: 8): govor Ložišća (Hraste, 1940; Galović, 2013; Galović i Valerijan, 2021), Sumartina (Hraste, 1940a; 1951; Šimunović, 1968; Galović, 2021), Dračevice (Šimunović, 1977; 2006), Milne (Menac-Mihalić, 2010; Galović, 2012), Bola (Sujoldžić i sur., 1988; Šimunović i Žuljević, 1999), Selaca (Vuković, 2001; 2006; Šprljan, 2015), Donjega Humca (Galović, 2014b) i Pražnica (Galović, 2017; Biočina, Varošaneć-Škarić i Bašić, 2018).

O detaljima hvarskih govora više u primjerice, Hraste, 1935; 1951; Šimunović, 1977; Sujoldžić, 1994; Benčić, 2014; Galović, 2020.

O šoltanskim govorima više u primjerice: Hraste, 1948; Marasović Alujević i Lozić Knezović, 2014; Galović, 2018; 2019.

dijalekta čakavskoga narječja,³ seobenim valovima i standardnojezičnim utjecajima infiltrirana štokavizacija s jačim ili slabijim utjecajem (Sujoldžić, 1994: 433–434), što upućuje na važnost očuvanja tih idioma, posebno uzevši u obzir da su organski idiomi najugroženiji oblik nematerijalne baštine u globalizacijskim okvirima pri čemu suvremena civilizacijska paradigma ugrožava jezičnu raznolikost pod paskom univerzalne jednojezične komunikacije (Božanić, 2014: 341).⁴

Prethodna su se istraživanja jezičnozavičajne sastavnice u nastavi doticala zastupljenosti čakavskoga narječja kao dijela nastavne jezične prakse (primjerice, Nemeth-Jajić i Prvulović, 2012), no do sada nisu detaljnije istraženi aspekti zastupljenosti čakavskoga narječja u okviru šire školske jezične prakse i drugih načina odgojno-obrazovnoga rada, odnosno izvannastavnih i projektnih aktivnosti, koje učenicima omogućuju aktivno korištenje zavičajnih idioma te je njima moguće integrirati različite nastavne sadržaje (Ljubešić, 2015: 88). U projektnome sustavu učenici povezuju sve spoznaje o nekoj temi iz različitih izvora služeći se misaonim procesima višega reda poput primjenjivanja, analiziranja, sistematiziranja, vrjednovanja i kreiranja, a projektne se aktivnosti često prepliću s izvannastavnim aktivnostima (Bežen, 2008: 303). Ponuda, sadržaj i utjecaj izvannastavnih aktivnosti na učenike zahtijevaju veću pozornost i nedovoljno su istraženi vidovi nastave u hrvatskim okvirima (Šiljković, Rajić i Bertić, 2007: 143) iako u novije vrijeme dolazi

---

Više o govorima Visa i Komiže u primjerice: Hraste, 1937; Šimunović, 1977; Božanić, 1981; 1992; Tomelić i Lozić, 2006; Božanić i Runjić-Stoilova, 2008; Galović, 2018b; 2020a; Šimičić, 2021.

O korčulanskim govorima više u: Kaštropl, 1970; Sujoldžić, 1994; Kalogjera, Svoboda i Josipović Smojver, 2008; Lubiana, 2010; Galović, 2014b; Milat Panža, 2021.

³ U tradicionalnoj se hrvatskoj dijalektologiji kao štokavska mjesta navode Sumartin na Braču, Sućuraj na Hvaru, Maslinica na Šolti i Račišće na Korčuli (Lisac, 2009: 139). Najnovija saznanja Filipa Galovića (2018: 281; 2019) navode da se »uopćeno gledano može zaključiti da je mjesni govor Maslinice čakaviziran pa se njegova današnja struktura znatno podudara sa strukturom niza drugih južnih čakavskih govora, posebice onih kopnenih. Stoga bi ga valjalo priključiti čakavskom narječju, odnosno njegovu južnočakavskom dijalektu.« Galović (2021: 161) problematizira i pripadnost Sumartina na Braču kao štokavskoga idioma govoreći da je »jasna štokavska struktura toga govora, no u nju su se uvukli mnogi čakavski elementi.« Stoga najnovije dijalektološke smjernice upućuju na to da se govor Maslinice na Šolti ne bi trebao smatrati štokavskom oazom, a za detaljnija određenja govora Sumartina na Braču potrebna su daljnja istraživanja.

⁴ Vrijedno je istaknuti da je dio mjesnih govora u kojima se nalaze pojedine škole o kojima se govori u ovome radu proteklih godina registriran i zaštićen kao nematerijalno kulturno dobro Republike Hrvatske: govori milnarskoga područja (Z-6932), šoltanski čakavski govori (Z-6933) i cokavski govori otoka Visa (Z-6990) (Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske, 2023), što je popraćeno i u dijalektološkoj literaturi (Božanić, 2017; Garbin, 2018; Galović i Valerijev, 2021).

do znatnijih pomaka u tome području (usp. Mlinarević i Burst Nemet, 2012; Pejić Papak i Vidulin, 2016), posebno uvidom u školske kurikule koji su izvor izvannastavnih aktivnosti i projekata pojedine škole (usp. Pužić, 2015). Štoviše, projektne su aktivnosti u praksi potvrđene kao područje unaprjeđenja kvalitete škole (usp. Visković, 2016).

U ovome će se radu pozornost posvetiti problemu očuvanja zavičajnih idioma južnočakavskoga dijalekta čakavskoga narječja, odnosno zastupljenosti čakavskih zavičajnih idioma na otocima Braču, Hvaru, Šolti, Korčuli i Visu u školskoj jezičnoj praksi u vidu izvannastavnih i projektnih aktivnosti.

2. METODOLOGIJA

Cilj je ovoga rada ustvrditi zastupljenost i metodičko oblikovanje čakavskih zavičajnih idioma u osnovnim školama na srednjodalmatinskim otocima Braču, Hvaru, Šolti, Korčuli i Visu. Predmet istraživanja jesu izvannastavne i projektne aktivnosti, a primarni izvori, to jest istraživački korpus jesu školski kurikuli otočnih osnovnih škola.⁵ Namjera je rada uvidjeti kako otočne škole koriste resurse vlastitoga jezičnog specifikuma i potencijale komuniciranja učenika sa zavičajnim idiomom. Nameće se pitanje potrebe poznavanja vlastitoga zavičaja te (auto)identifikacije pojedinca u prostoru kojemu pripada i kojemu su pripadali njegovi predci (Berbić Kolar, 2015: 73) kako bi se otkrile smjernice očuvanja čakavskih zavičajnih idioma u okrilju obrazovnoga sustava koji stoji na braniku njegovanja vrjednota kulturne baštine istovremeno uvodeći učenike za bolje služenje standardnim jezikom (Gudelj-Velaga, 1997: 42).

Istraživanjem je obuhvaćeno sedamnaest kurikula otočnih osnovnih škola: šest škola na otoku Braču (OŠ *Bol*, OŠ *Milna*, OŠ *Pučišća*, OŠ *Selca*, OŠ *Supetar*, OŠ Vladimira Nazora), tri škole na otoku Hvaru (OŠ *Jelsa*, OŠ *Hvar*, OŠ Petra Hektorovića), jedna škola na otoku Šolti (OŠ *Grohote*), pet škola na otoku Korčuli (OŠ Ante Curać-Pinjca, OŠ *Blato*, OŠ Petra Kanavelića, OŠ *Smokvica*, OŠ *Vela Luka*) i dvije škole na otoku Visu (OŠ *Komiža*, OŠ *Vis*). S obzirom na to da na otocima djeluju i područne škole, a njihovi školski kurikuli nisu odvojeni od kurikula matičnih osnovnih škola, ni u ovome radu one nisu posebno izdvojene. U istraživanje nisu ubrojene osnovne škole u otočnim štokavskim mjestima (OŠ Ante Anđelinovića u Sućurju na Hvaru) ni aktivnosti općega očuvanja kulturne baštine jer se analiza usmjerila isključivo na izvannastavne i projektne aktivnosti u čijoj je razradi, odno-

⁵ Školski kurikuli dostupni su na mrežnim stranicama škola, a popisani su na kraju rada pod odjeljkom *Izvori*.

sno cilju, zadatcima, namjeni ili načinu realizacije navedena čakavska jezičnozavičajna sastavnica, to jest načini usvajanja i očuvanja čakavskoga zavičajnog idioma. Također, kao dio istraživanja nisu obuhvaćene aktivnosti koje samo u svojem imenu nose dijalektalno obilježje, a njihov je cilj vezan za očuvanje drugoga oblika kulturne baštine ili se bave nastavnim sadržajem koji nije usmjeren na zavičajni idiom.

Istraživanje se sastoji od dvaju dijelova kombinirajući kvantitativnu i kvalitativnu metodologiju. U prvome se dijelu razmatra omjer zastupljenosti čakavskoga zavičajnog idioma u izvannastavnim i projektnim aktivnostima osnovnih škola na otocima Braču, Hvaru, Korčuli, Šolti i Visu s obzirom na kriterije skupne zastupljenosti i pojedinačne zastupljenosti na svakome od pet otoka i u svakoj od sedamnaest razmotrenih škola, to jest njihovih školskih kurikula. Ti će rezultati pružiti podatke o otvorenosti otočnih škola prema uključivanju zavičajnoga idioma u projektnu nastavu i aktivnosti izvan redovite nastave odnosno u suvremenim oblicima odgojno-obrazovnog rada. Usto, u prvome se dijelu rada promatra pojavnost navedenih aktivnosti u razrednoj i predmetnoj nastavi. Pretpostavlja se da na višim obrazovnim razinama, odnosno u predmetnoj nastavi znatno opada broj aktivnosti usmjerenih na očuvanje zavičajnoga idioma u odnosu na razrednu nastavu. Posljedica je to i kurikulnih smjernica čiji su ishodi vezani za proučavanje zavičajnoga idioma više usmjereni na razrednu nastavu negoli na predmetnu nastavu.⁶

Prikupljanje, analiziranje i opisivanje jezičnih činjenica u dijalektologiji važno je povezivati s društvenim kontekstom (Jutronić, 2010: 21), a jednako je važno te postupke u okviru p(r)oučavanja zavičajnoga idioma u nastavi povezati sa školskim kontekstom obuhvaćenim školskim kurikulumom kako bi se izbjeglo razmatranje problema bez uvida u praktične aktivnosti (usp. Bognar, 2000). Drugim je dijelom istraživanja tako obuhvaćena raščlamba metodičkoga oblikovanja zastupljenih izvannastavnih i projektnih aktivnosti. Istraživački je problem formuliran pitanjima: koje su izvannastavne i projektne aktivnosti učenicima ponuđene u vidu upoznavanja i njegovanja čakavskih zavičajnih idioma, pojavljuje li se aspekt jezičnozavičajne sastavnice kao zasebna, samostalna aktivnost ili je dio širega interdisciplinarnog konteksta, što će omogućiti tematsku klasifikaciju zastupljenih izvannastavnih i projektnih aktivnosti, te koje se jezične djelatnosti (čitanje, pisanje, govorenje, slušanje) razvijaju tim aktivnostima.

Ovim će se radom tako upotpuniti istraživačke teme u okvirima zavičajnosti i očuvanja čakavskoga narječja u nastavi, a napose južnočakavskoga dijalekta na dalmatinskim otocima koji gravitiraju splitskomu području. Napominje se kako

⁶ Razredna nastava: OŠ HJ A. 1.6., OŠ HJ A.2.6., OŠ HJ A.3.6., OŠ HJ B.3.4., OŠ HJ A.4.6.; predmetna nastava: OŠ HJ A.5.6., OŠ HJ B.5.4. (*Kurikul*, 2019: 15, 23, 29, 31, 35, 41, 43).

namjera ovoga istraživanja nije vrijednosno određivanje škola i njihovih školskih kurikula ni zastupljenih aktivnosti, već uvid u usmjerenost na zavičajni idiom. Pristupom analiziranja izvannastavnih i projektnih aktivnosti čija je svrha upoznavanje i očuvanje zavičajne jezične baštine, osvijetlit će se kreativni i poticajni načini oblikovanja (izvan)nastavnoga procesa i primjeri dobre prakse koji omogućuju kulturnu identifikaciju učenika pri čemu školska zajednica postaje pokretačka snaga u procesu ohrabrivanja učenika za uporabu zavičajnoga idioma i vodeći činitelj očuvanja jezičnoga nasljeđa, a time i cjelokupne kulturne baštine.

3. REZULTATI I RASPRAVA

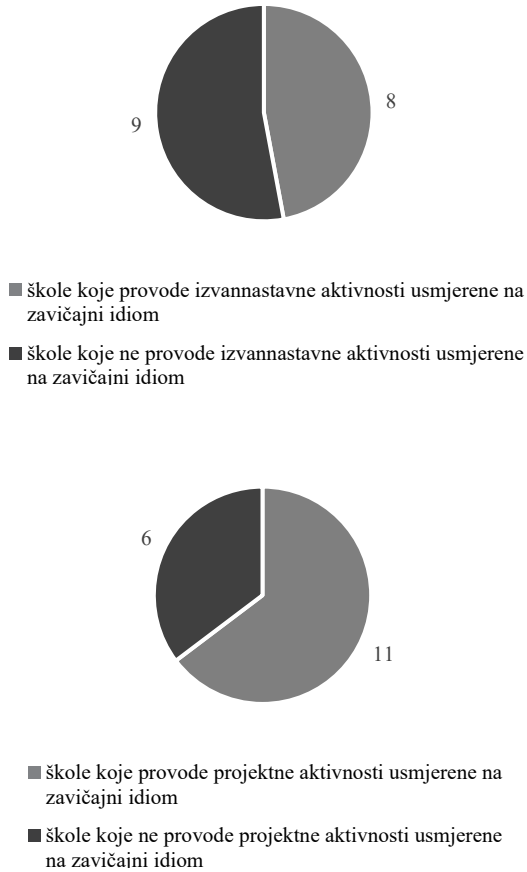
3.1. ZASTUPLJENOST ČAKAVSKOGA ZAVIČAJNOG IDIOMA U IZVANNASTAVNIM PROJEKTNIM AKTIVNOSTIMA

Sveukupno je zabilježeno šesnaest izvannastavnih aktivnosti te dvadeset i tri projektne aktivnosti čiji je sadržaj usmjeren na čakavski zavičajni idiom (slika 1).⁷ Promatrajući kriterij zastupljenosti čakavskoga zavičajnog idioma u izvannastavnim i projektnim aktivnostima, u osam su od sedamnaest školskih kurikula (47,1 %) ustvrđene izvannastavne aktivnosti, a u jedanaest su od sedamnaest školskih kurikula (64,7 %) potvrđene projektne aktivnosti koje se izravno bave očuvanjem zavičajnoga idioma, odnosno čakavice (slika 2).

Slika 1. Ukupni omjer zastupljenosti izvannastavnih i projektnih aktivnosti usmjerenih na čakavski zavičajni idiom u otočnim osnovnim školama

⁷ Detaljan se popis aktivnosti nalazi u tablici 1 i tablici 2 na kraju poglavlja 3.2.

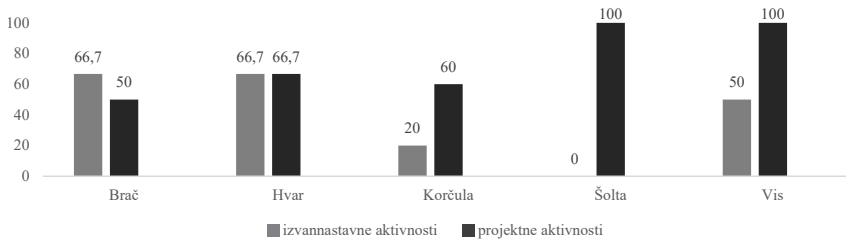

Slika 2. Pojedinačni omjer zastupljenosti izvannastavnih i projektnih aktivnosti usmjerenih na čakavski zavičajni idiom u otočnim osnovnim školama

Razmotrivši zastupljenost zavičajnoga idioma na svakome otoku, u četirima od šest škola na otoku Braču (66,7 %) zabilježene su izvannastavne aktivnosti, a u trima od šest škola (50 %) potvrđeni su projekti usmjereni na zavičajni idiom. U hvarskim je školama podjednak broj škola (dvije od triju – 66,7 %) koje provode izvannastavne odnosno projektne aktivnosti toga karaktera. U šoltanskoj školi nisu istaknute izvannastavne aktivnosti usmjerene na zavičajni idiom, ali je naznačena realizacija projekata s tim usmjerenjem. Jedna od pet korčulanskih škola (20 %)

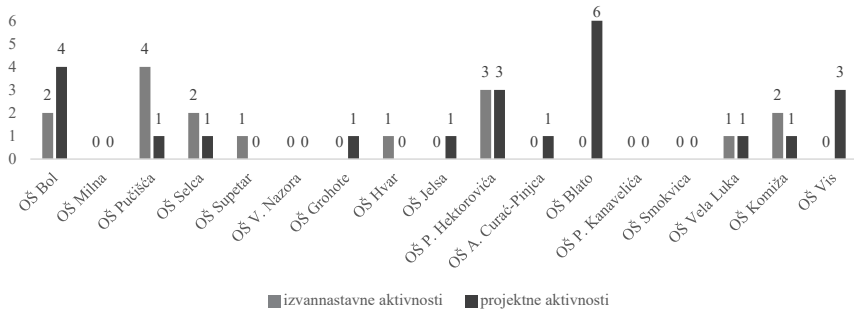

koristi se oblikom izvannastavnih aktivnosti za uključenje zavičajnoga idioma u nastavu, a tri od pet škola (60 %) u tu svrhu rabe mogućnosti projektnih aktivnosti. Obje škole na otoku Visu provode projektne aktivnosti u vidu očuvanja zavičajnoga idioma, no izvannastavne aktivnosti ostvaruju se u jednoj od dviju škola (50 %). Rezultati su prikazani slikom 3. Razmatrajući škole prema otocima na kojima su smještene, više je projektnih negoli izvannastavnih aktivnosti u domeni proučavanja zavičajnoga idioma zabilježeno na Korčuli, Šolti i Visu, na Hvaru je njihov omjer podjednak, a samo je na Braču zabilježeno više izvannastavnih negoli projektnih aktivnosti usmjerenih na očuvanje čakavskoga zavičajnog idioma.

Slika 3. Postotci zastupljenosti izvannastavnih i projektnih aktivnosti usmjerenih na čakavski zavičajni idiom na svakome od pet razmotrenih otoka

Što se tiče zastupljenosti izvannastavnih aktivnosti s čakavskom jezičnozavičajnom zastavnicom u pojedinim školama, najviše ih je zastupljeno u OŠ *Pučišća* na otoku Braču i to četiri, potom tri u OŠ Petra Hektorovića na otoku Hvaru, dvije u OŠ *Bol*, OŠ *Selca* i OŠ *Komiža*, a jedna u OŠ *Supetar*, OŠ *Hvar* i OŠ *Vela Luka*. Najviše je projektnih aktivnosti, njih šest, s tom namjenom zabilježeno u OŠ *Blato* (Korčula), potom četiri u OŠ *Bol* (Brač), tri u OŠ Petra Hektorovića (otok Hvar) i OŠ *Vis*, a jedna u OŠ *Pučišća* i OŠ *Selca* na Braču, OŠ *Jelsa* na Hvaru, OŠ *Grohote* na Šolti, OŠ *Komiža* na Visu te OŠ Ante Curać-Pinjca i OŠ *Vela Luka* na Korčuli. U četirima od sedamnaest školskih kurikula nisu zabilježene izvannastavne aktivnosti i projektne aktivnosti izravno posvećene zavičajnomu idiomu (slika 4). U jednoj se školi provode najviše četiri izvannastavne aktivnosti odnosno šest projektnih aktivnosti, a najveći broj kombiniranih aktivnosti (izvannastavne i projektne) u jednoj je školi također šest.

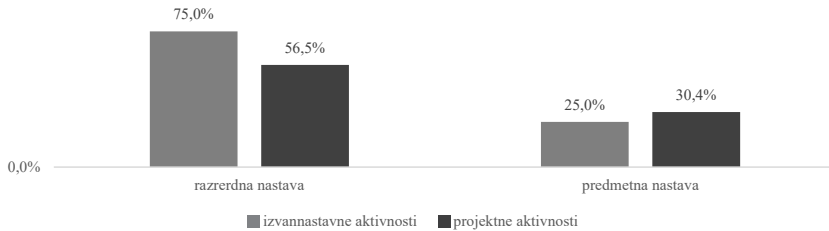

Slika 4. Zastupljenost izvannastavnih i projektnih aktivnosti usmjerenih na čakavski zavičajni idiom u pojedinim otočnim osnovnim školama

Dobiveni podatci vode nas do zaključka da je uključenost zavičajnoga idioma u otočnim školama prisutnija u domeni projektne nastave negoli izvannastavnih aktivnosti (slika 1), što upućuje na pozitivan stav nastavnika prema kreiranju suvremenijih oblika nastavnoga procesa koji, u okviru metodičkoga sustava zasnovana na aktivnome učenju, zbog svoje složenosti predstavljaju izazov i za učenike i za nastavnike (usp. Munjiza, Peko i Sablić, 2007; Maleš, 2009). Stoga njihova afirmiranost u razmotrenim otočnim školama vodi prema aktivnome korištenju zavičajnoga idioma u nastavi i slobodnim aktivnostima s naglaskom na proces istraživanja kojim učenici dolaze do novih spoznaja. Rezultati upućuju i na činjenicu da samo manji broj škola, po dvije na Braču i Korčuli (slika 4), nije usmjeren na konkretan vid aktivnosti koje se bave njegovanjem zavičajnoga idioma ne iskoristivši tako potencijale svoje lokalne sredine i njezinih vrjednota za formiranje prepoznatljivosti škole u vidu jedinstvenoga školskog kurikula. Sve ostale škole, dakle njih trinaest od sedamnaest (76,5 %), realiziraju barem jednu takvu izvannastavnu aktivnost ili projekt.

Obje vrste razmotrenih aktivnosti znatno su više zastupljene u razrednoj nastavi negoli u predmetnoj nastavi, što je potvrdilo početnu pretpostavku o većoj usmjerenosti učitelja razredne nastave negoli nastavnika hrvatskoga jezika na kreiranje izvannastavnih i projektnih aktivnosti vezanih za proučavanje zavičajnoga idioma. Prethodna su istraživanja također pokazala da učitelji razredne nastave imaju pozitivan stav prema uvođenju nastavnih dodatnih nastavnih sadržaja na čakavskome zavičajnom idiomu (Nemeth-Jajić i Prvulović, 2012: 297), no rezultatima ovoga rada skreću pozornost na važnost oblikovanja slobodnih i projektnih aktivnosti, odnosno drugih odgojno-obrazovnih oblika rada u školi, sa svrhom integriranja kurikulnih smjernica, jezične baštine i resursa lokalne zajednice i u predmetnoj nastavi. Naime,

od šesnaest je izvannastavnih aktivnosti u razrednoj nastavi zabilježeno dvanaest aktivnosti (75 %), a u predmetnoj nastavi četiri aktivnosti (25 %). Što se tiče projektnih aktivnosti, kojih je sveukupno zabilježeno dvadeset i tri, tri se održavaju na razini škole, a u predmetnoj nastavi neznatnije raste njihov broj u odnosu na broj izvannastavnih aktivnosti (sedam od dvadeset i tri – 30,4 %), no i u tome području prednjači razredna nastava (trinaest od dvadeset i tri – 56,5 %) (slika 5).

Slika 5. Prikaz postotka zastupljenosti izvannastavnih i projektnih aktivnosti usmjerenih na čakavski zavičajni idiom u razrednoj i predmetnoj nastavi na otocima Braču, Hvaru, Korčuli, Šolti i Visu

Odgovor na zatečeno stanje moguće je pronaći u teorijskoj utemeljenosti hrvatske metodičarske misli o dobrobitima početnoga učenja standardnoga jezika pomoću zavičajnoga idioma (Težak, 1996: 407–408), što je potkrijepljeno i istraživanjima učeničkih ostvaraja (usp. Puljak, 2011). Međutim nameće se pitanje zašto prekidati kontinuitet upoznavanja zavičajnoga idioma na višim obrazovnim razinama i učenicima ne ponuditi dublje poimanje odnosa zavičajnoga idioma i standardnoga jezika. Stoga izvannastavne aktivnosti u predmetnoj nastavi ili projektnje aktivnosti na razini škole o pitanju očuvanja zavičajnoga idioma predstavljaju učinkovit put za razvoj različitih intelektualnih i socijalnih kompetencija djece pri čemu se zadovoljavaju didaktički, kulturološki i sociolingvistički zahtjevi za uvođenjem zavičajnoga idioma u nastavni proces (usp. Nemeth-Jajić i Prvulović, 2012). Primjerice, većina je aktivnosti u razrednoj nastavi usmjerena na leksičku odrednicu, odnosno prikupljanje zavičajnoga leksičkog fonda i razlikovnu odrednicu u odnosu na standardni jezik, što je tek početna faza sagledavanja zavičajnoga idioma (usp. Vulić, 2015: 81). Predmetna bi nastava u tome kontekstu trebala poslužiti za realizaciju zahtjevnijih pothvata koji podrazumijevaju razumijevanje razloga razlikovanja zavičajnoga i standardnojezičnoga leksika pojednostavljeno i prilagođeno učenikovim sposobnostima poimanja s obzirom na dob i prethodno znanje s ciljem

upućivanja na to da se posuđenice u zavičajnom govoru ne promatraju kao jezični kurioziteti, nego rezultat nepovoljnih povijesnih okolnosti (usp. Vulić, 2015: 81). Krajnja se faza odnosi na identificiranje hrvatskoga leksičkog blaga u zavičajnome govoru koje je u različitim inačicama prisutno i u drugim narječjima, upućujući na one riječi u zavičajnome govoru koje se u standardnome jeziku upotrebljavaju rjeđe od posuđenica ili drugih riječi koje su također izvorno hrvatske (usp. Vulić, 2015: 82). To je jedan od primjera načina dogradnje jezičnih znanja i vještina te razvoja svijesti o odnosu standardnih i nestandardnih jezičnih varijeteta koji počivaju na proučavanju zavičajnoga idioma i njegovih unutarjezičnih i izvanjezičnih relacija, a vodi nas do načina metodičkoga oblikovanja aktivnosti.

3.2. METODIČKO OBLIKOVANJE IZVANNASTAVNIH I PROJEKTNIH AKTIVNOSTI USMJERENIH NA ČAKAVSKI ZAVIČAJNI IDIOM

Zastupljenost zavičajnih idioma ne može se gledati odvojeno od metodičkoga oblikovanja aktivnosti kojima se ostvaruje. Taj se uvid prvotno temelji na tematskome ili problemskome žarištu unutar kojega se obrađuje, odnosno postavlja se pitanje je li rad na zavičajnome idiomu okosnica aktivnosti ili je pak dio širega tematskog ili problemskog skupa. S didaktičkoga stajališta oba su pristupa jednako vrijedna. Stavljanjem naglaska na zavičajni idiom učenici su fokusirani na jezičnu sastavnicu i uronjeni u sadržaje i postupke primijenjene lingvistike pri čemu se u nastavi ostvaruje praktična narav dijalektologije. Uvođenje interdisciplinarnoga pristupa u izvanškolske i projektne aktivnosti učenicima već na početnim obrazovnim razinama omogućuje samostalno istraživanje, multidisciplinarno pristupanje rješavanju problema i povezivanje stečenih znanja u jedinstvenu logičku strukturu (Stakić i Maričić, 2021: 55).

U okviru izvannastavnih aktivnosti, u razmotrenim se kurikulumima otočnih škola tri aktivnosti mogu svrstati u kategoriju onih koje su usmjerene isključivo na bavljenje zavičajnim idiomom (*Komiške beside, Mali čakavci i Starogrojski rječnik kroz priče naših starih*), a u ostalima se zavičajni idiom promatra segmentirano te je dio: aktivnosti koje obrađuju više tema kulturne baštine (*Mladi čuvari kulturne baštine, Nematerijalna kulturna baština, Štajunada*), mješovitih aktivnosti (*Dramsko-recitatorsko/likovna grupa »Dalmacija perom i kistom«, Kreativno projektne radionice, Košnica mašte, glume i umijeća, Kombinirani sadržaji, Zadrugarstvo*) ili literarnih, dramskih i/ili recitatorskih sekcija (*Dramsko-literarna grupa, Literarna skupina, Literarno-dramsko-recitatorska skupina, Literarno-recitatorska skupina*) (tablica 1).

S druge strane, projekti su uglavnom zasnovani na obradi određenoga aspekta zavičajnoga idioma koji je u središtu aktivnosti (*Dica i čakavica, Mali rječnik bol-*

skog govora, Čo?, Rastimo s čakavicom, Zavičajna abeceda, Razredna slovarica u dijalektu, Ča-more-judi, Rec mi to po viški!, Viške govorojke i poslovice, Čakavica u srcu, Zavičajni rječnik, Zavičajna slovarica, Sačuvajmo luški govor). No zastupljeni su i projekti u kojima je zavičajni idiom dio širega tematskog kruga poput upoznavanja zavičaja i baštine (*Brač – otok kojega želim bolje upoznati, Slike izgubljenog vremena, Provedimo što više vremena u prirodi, Tragom prošlosti*) ili je koreliran s drugim nastavnim područjima Hrvatskoga jezika (*Slušamo, čitamo i pričamo priče, Mjesec hrvatskoga jezika, Animirani crtani film »Mare«, Faust Vrančić i prvi hrvatski rječnik, O prevođenju – Paul Verlaine*) (tablica 2).

Aspekti zavičajnoga idioma koji se obrađuju u izvannastavnim i projektnim aktivnostima višeslojni su. Zabilježena je usredotočenost na jezični diverzitet standarda i zavičajnoga idioma (primjerice, osvještavanje razlika između zavičajnoga idioma i standardnoga jezika) (tablica 1), ali i upućivanje na jedinstvo hrvatskoga jezika u bogatstvu njegove različitosti (primjerice, razvijanje svijesti o bogatstvu, raznolikosti i jedinstvu hrvatskoga jezika) (tablica 2) čime se međusobni odnosi zavičajnoga idioma u okrilju čakavskoga narječja, ostalih narječja i standardnoga jezika ne suprotstavljaju, nego sagledavaju kao dio mozaika cjelokupnosti hrvatskoga jezika. Kao primjer dobre prakse nameće se aktivnost u sklopu školskoga projekta *Mjesec hrvatskoga jezika* u koji je, među ostalim, uključeno proširivanje znanja o važnim događajima za hrvatski jezik povezujući ih s baštinom užega zavičaja (tablica 2). U navedenim vrstama aktivnosti koje zavičajni idiom stavljaju u širi jezični kontekst kreće se od jezičnoga osjećaja, odnosno zavičajnoga idioma kao vida jezične kompetencije koja se aktivira prilikom usvajanja drugoga jezičnoga sustava, to jest standardnoga jezika, a u skladu je s razinom ovladavanja tim jezičnim sustavom, odnosno standardom (usp. Alerić, 2007).

Potvrđena je i usmjerenost na leksičku odrednicu istraživanjem, popisivanjem i učenjem riječi zavičajnoga govora (primjerice, učenje riječi na bolskome dijalektu, bilježenje i učenje riječi bračkih plesova, prikupljanje veloluških riječi) koje nerijetko prati i izrada rječnika ili slovarice (primjerice, izrada rječnika bolskih riječi, slikovne abecede ili slovarice sa zavičajnim riječima, slovarice, oslikanoga rječnika luških riječi u digitalnom obliku) (tablica 1, tablica 2). Prethodne su se studije podrobno bavile utjecajem imanentnoga jezičnog sustava za ovladavanje normiranoga jezičnog sustava (usp. Težak, 1996; Alerić, 2006; Lazzarich, 2017), kao i nužnosti revidiranja metodičkoga oblikovanja aktivnosti usmjerenih na upoznavanja učenika s leksičkim fondom zavičajnoga idioma (usp. Vulić, 2015), o čemu je i raspravljano u prethodnome dijelu rada, no u otočnim osnovnim školama zabilježene su aktivnosti koje potiču razvoj jezične kompetencije na više razina, stoga su vrijedne razmatranja.

U nekim se aktivnostima, uz učenje riječi zavičajnoga idioma i izradu rječnika, odlazi korak dalje, pa učenici terenskim istraživanjem snimaju materijal, točnije razgovor sa starijim mještanima na temelju kojega se analizira zavičajni idiom i stvara digitalna inačica usmenih zapisa, što služi za sistematizaciju istraženih zavičajnih riječi i izraza (*Starogrojski rječnik kroz priče naših starih*). Riječ je o aktivnosti predviđenoj za realizaciju u predmetnoj nastavi koja predstavlja primjer dobre prakse u vidu složenijih faza obrade leksičke odrednice zavičajnoga idioma (usp. Vulić, 2015), o čemu smo više pisali u prethodnome poglavlju. Osim leksičkoga blaga, aktivnosti poput navedene u središte ističu važnost usmenosti.

Usmenost je inkorporirana u aktivnosti otočnih osnovnih škola u vidu prepričavanjem lokalnih priča ili razgovora sa starijim mještanima (primjerice, slušanje i prepričavanje priča djedova, baka i starijih (na pučiškoj čakavici), izrada oslikanih lepeza s poetskim zapisima i izrekama mještana Staroga Grada, posjet sakupljaču starih bolskih riječi) (tablica 1, tablica 2), izvornim govornicima koji u svojem govoru čuvaju arhaični, »čisti« čakavski sustav i koje učenici imaju ekskluzivnu priliku čuti u svojoj neposrednoj blizini. Štoviše, uključeni su i usmenoknjiževni oblici poput poslovice (primjerice, *Viške govorojke i poslovice*). Time usmena predaja i usmenost kao opća kategorija usmenoga izražavanja postaju nositelji očuvanja zavičajnoga idioma u nastavi (usp. Odža, 2017) i čuvaju čitav mikrokozmos od izumiranja jer »...smrću jezika umire svijet kojemu je on pripadao, a time i ostali njegovi oblici nematerijalne baštine« (Božanić, 2014: 341). Stoga se nerijetko jezičnozavičajna sastavnica povezuje s ostalim aspektima kulturne baštine poput gastronomije (objavljivanje kuharice i rječnika zavičaja), glazbe i plesa (učenje zavičajnih pjesama i plesova usvajanjem riječi iz čakavskoga govora, bilježenje i učenje riječi i koraka bračkih plesova), likovne umjetnosti (izrada oslikanih lepeza s poetskim zapisima i izrekama mještana Staroga Grada), povijesti (upoznavanje s povijesti Starog Grada i dijalekta) i drugih (izrada eko-vrećica, pregača i odjevnih predmeta (majice) s viškim motivima i uzrečicama). Navedeno svjedoči o afirmiranju interdisciplinarnoga pristupa u nastavi usmjeravanjem učenika na osvještavanje o vrjednotama zavičajnoga idioma i njegovoj važnosti u formiranju kulturnoga identiteta.

Usmenost je neodvojiva od jezične aktivnosti slušanja. S obzirom na to da su učenici sustavno izloženi aktivnomu slušanju zavičajnoga idioma u obrazovnome ozračju ili u kontaktu s izvornim govornicima, kazivačima jezičnozavičajne zbilje, aktivnosti kojima se aktivno slušanje realizira pozivaju i na osviještenost o vrijednosti zavičajnoga idioma s izraženom potrebom za dubljim istraživanjem stvarnosti (usp. Visinko, 2022). U školskim se kurikulumima pojavljuju i izvannastavne te projektne aktivnosti kojima se razvija pisana produkcija na zavičajnome idiomu upoznavanjem čakavskih književnika i njihovih djela (primjerice, upoznavanje

djela hrvatskih pjesnika, pogotovo čakavaca (Nazor, Jakšić, Ivanišević, Božanić, Franičević-Pločar), stvaranje uradaka po uzoru na njihova djela) uz samostalno pisanje dijalektalne poezije, proze, igrokaza i drugih pisanih ostvaraja (primjerice, pisanje proze i poezije na dijalektu, pisanje pjesama, igrokaza i sastava na dijalektu, razvijanje usmenog i pismenog obogaćivanja veloluškog izričaja, poticanje dječjeg stvaralaštva na čakavici, pisanje i čitanje literarnih radova na čakavici). Štoviše, učenike se potiče na sudjelovanje na javnim i kulturnim događajima koji promoviraju čakavicu te suradnju s lokalnom zajednicom pri čemu učenici mogu prezentirati svoje radove (sudjelovanje na čakavskim pjesničkim smotrama, smotra »Djeca i čakavica«, povezivanje se sa školskom i mjesnom knjižnicom te dogovoriti čitanje priča i pjesama na književnom jeziku i zavičajnom govoru). U tome slučaju, nastavnik stvara poticajnu okolinu za jezičnu djelatnost stvaranja na zavičajnome idiomu čime učenici postaju pismeniji, a njihov rad postaje uspješniji i stvaralački kreativniji (usp. Aladrović Slovaček, 2017). Zabilježen je i razvoj jezične djelatnosti čitanja na zavičajnome idiomu, a ogleda se, primjerice, u aktivnostima čitanja tekstova i priča na dijalektu, čitanja i recitiranja pjesama na bolskoj čakavici, čitanja djela napisanih na viškoj čakavici (tablica 1, tablica 2). Uvodeći zavičajni idiom u nastavu aktivnošću čitanja, ono zahtijeva vođenu analizu za otkrivanje određenih jezičnih činjenica čime se unutar metodičkoga sustava rada na tekstu ostvaruje istraživačko čitanje, koje pojačava zanimanje za samoinicirano čitanje i stvaralački pristup rješavanja zadataka otklanjajući tako čitalačke izazove s kojima se nastavnici često susreću u praksi (usp. Soče, 2010).

Tablica 1. Izvannastavne aktivnosti koje se bave čakavskim zavičajnim idiomom u osnovnim školama na Braču, Hvaru, Korčuli, Šolti i Visu⁸

Otok	Aktivnost	Obrazovna razina ⁸	Oblikovanje aktivnosti s usmjerenjem na zavičajni idiom
Brač	<i>Kreativno projektno radionice</i>	RN	»Pripremiti se za kulturni program <i>Dica i čakavica</i> (OŠ Bol: 45).«
	<i>Mladi čuvari kulturne baština</i>	RN	»Učenje riječi na bolskom dijalektu (bolska čakavica). Izrada rječnika bolskih riječi (OŠ Bol: 46).«
	<i>Literarna skupina</i>	RN	»Poslušati i prepričati priče naših djedova, baka i starijih (na pučiškoj čakavici); njegovati zavičajni govor (OŠ Pučišća: 43).«
	<i>Literarna skupina</i>	RN	»Poslušati i prepričati priče naših djedova, baka i starijih (na pučiškoj čakavici); njegovati zavičajni govor (OŠ Pučišća: 44).«
	<i>Nematerijalna kulturna baština</i>	RN	»Zabilježiti, naučiti riječi i korake bračkih plesova; razgovor sa starijim mještanima (OŠ Pučišća: 46, 47).«
	<i>Košnica mašte, glume i umijeća</i>	RN	»Njegovati zavičajni govor; kratke priče i anegdote na zavičajnom idiomu (OŠ Pučišća: 48).«
	<i>Kombinirani sadržaji – likovne, literarne, dramsko recitatorske i glazbene aktivnosti</i>	RN	»Potaknuti učenike na interes za zavičajni govor (OŠ Selca: 33).«
	<i>Dramsko-recitatorsko/likovna grupa »Dalmacija perom i kistom«</i>	RN	»Tijekom nastavne godine upoznati djela hrvatskih pjesnika, pogotovo čakavaca (Nazor, Jakšić, Ivanišević, Božanić, Franičević-Pločar...) (...) Stvaranje uradaka po uzoru na njihova djela. Njegovanje domaće riječi te bogaćenje rječnika domaćeg govora (OŠ Selca: 35).«
	<i>Štajunada</i>	RN	»Osvješćivanje razlika između zavičajnog i standardnog jezika (OŠ Supetar: 33).«

⁸ RN = razredna nastava, PN = predmetna nastava.

Otok	Aktivnost	Obrazovna razina ⁸	Oblikovanje aktivnosti s usmjerenjem na zavičajni idiom
Hvar	<i>Literarno-recitatorska skupina</i>	PN	»Samostalno pisanje proze i poezije na dijalektu. Sudjelovanje na čakavskim pjesničkim smotrama (OŠ Hvar: 111).«
	<i>Mali čakavci</i>	RN	»Sačuvati starogrojski dijalekt od zaborava (OŠ Stari Grad: 15).«
	<i>Zadrugarstvo</i>	PN	»Izrada oslikanih lepeza s poetskim zapisima i izrekama mještana Staroga Grada (OŠ Stari Grad: 69).«
	<i>Starogrojski rječnik kroz priče naših starih</i>	PN	»Analiziranje dijalekta Starog Grada kroz razgovore s mještanima. Razvijanje učeničke sposobnosti komunikacije i prikupljanja te snimanja materijala za analizu. Upoznavanje s definicijom i vrstama rječnika, povijesti Starog Grada i dijalekta. Stavljanje u digitalni pisani oblik priča njihovih noni i nona te analiziranje i sistematizacija riječi i izraza (OŠ Stari Grad: 72).«
Vis	<i>Dramsko-literarna grupa</i>	PN	»Razvijanje i njegovanje dijalektalnog govora i svijesti o njegovoj važnosti (OŠ Komiža: 61).«
	<i>Komiške beside</i>	RN	»Razvijati kod djece interes za domaću riječ. Učenje riječi na dijalektu. Čitanje tekstova i priča na dijalektu. Pisanje pjesama, igrokaza i sastava na dijalektu. Stvaranje priče, oblikovanje i izrada slikovnice. Zapisivanje priča na dijalektu (ribari, težaci, običaji) (OŠ Komiža: 65).«
Korčula	<i>Literarno-dramsko-recitatorska skupina</i>	RN	»Razvijanje usmenog i pismenog obogaćivanja veloluškog izričaja; očuvanje i njegovanje kulturne baštine, prikupljanje veloluških riječi (OŠ Vela Luka: 29).«

Tablica 2. Projektne aktivnosti koje se bave čakavskim zavičajnim idiomom u osnovnim školama na Braču, Hvaru, Korčuli, Šolti i Visu

Otok	Projekt	Obrazovna razina	Oblikovanje aktivnosti sa sastavnicom zavičajnoga idioma
Brač	<i>Dica i čakavica</i>	na razini škole	»Poticanje dječjeg stvaralaštva na čakavici. Učenje autohtonoga govora i razvijanje svijesti o posebnosti vlastitoga zavičaja. Razvijanje svijesti o bogatstvu, raznolikosti i jedinstvu hrvatskoga jezika (OŠ <i>Bol</i> : 113).«
	<i>Brač – otok kojega želim bolje upoznati</i>	RN	»Čuvanje jezične i kulturne baštine (OŠ <i>Bol</i> : 118).«
	<i>Slike izgubljenog vremena</i>	RN	»Njegovati kulturnu i jezičnu baštinu svoga mjesta. Čitanje i recitiranje pjesama na bolskoj čakavici (OŠ <i>Bol</i> : 119).«
	<i>Mali rječnik bolskog govora</i>	RN	»Istraživanje, zapisivanje i učenje starih bolskih riječi na dijalektu. Izrada malog slikovnog rječnika. Posjet sakupljaču starih bolskih riječi. Izrada malog rječnika bolskog govora (OŠ <i>Bol</i> : 120).«
	<i>Slušamo, čitamo i pričamo priče</i>	RN	»Poslušati i prepričati priče naših djedova, baka i starijih (na pučiškoj čakavici); njegovati zavičajni govor; povezati se sa školskom i mjesnom knjižnicom te dogovoriti čitanje priča i pjesama na književnom jeziku i zavičajnom govoru (OŠ <i>Pučišća</i> : 58).«
	<i>Mjesec hrvatskoga jezika</i>	PN	»Proširivanje znanja o važnim događajima za hrvatski jezik povezujući ih s baštinom užeg zavičaja, njegovanje zavičajnog govora (OŠ <i>Selca</i> : 75).«
Hvar	<i>Čo?</i>	RN	»Razvijanje ljubavi prema dijalektu, čakavskom narječju; izražajno čitanje čakavske poezije (OŠ <i>Jelsa</i> : 56).«
	<i>Rastimo s čakavicom</i>	RN	»Razvijanje svijesti o vrijednosti kulturne baštine, te važnosti zavičajnog govora (OŠ <i>Stari Grad</i> : 19).«

Otok	Projekt	Obrazovna razina	Oblikovanje aktivnosti sa sastavnicom zavičajnoga idioma
Hvar	<i>Zavičajna abeceda</i>	RN	»Učenici će izraditi slikovnu abecedu sa zavičajnim riječima, prikupljat će zavičajne riječi, igrati jezične igre, stvarati kratke igrokaze služeći se zavičajnim govorom. Uspoređujući mjesni govor i hrvatski standardni jezik, upotrebljavaju i objašnjavaju riječi, sintagme i rečenice u skladu s komunikacijskom situacijom (OŠ <i>Stari Grad</i> : 20).«
	<i>Razredna slovarica u dijalektu</i>	RN	»Izraditi slovaricu koristeći riječi iz lokalnog idioma (OŠ <i>Stari Grad</i> : 23).«
Šolta	<i>Ča-more-judi</i>	na razini škole	»Pisanje i čitanje literarnih radova na čakavici. Njegovanje zavičajnosti i zavičajnog govora (OŠ <i>Grohote</i> : 71).«
Vis	<i>Očuvanje nematerijalne i promicanje očuvanja materijalne inematerijalne baštine</i>	na razini škole	» <i>Komiške beside</i> (OŠ <i>Komiža</i> : 91).«
	<i>Animirani crtani film »Mare«</i>	PN	»Učenici će osvijestiti važnost poznavanja i učenja materinskoga jezika te njegovati izričaj na viškome mjesnom govoru koji ima sve manje izvornih govornika. (OŠ <i>Vis</i> : 98).«
	<i>Rec mi to po viški!</i>	PN	»Učenici će čitati djela napisana na viškoj cokavici, slušati predavanje na viškom mjesnom govoru te sudjelovati u razgovoru nakon predavanja, a zatim izraditi mali tematski slikovni rječnik s naučenim riječima (OŠ <i>Vis</i> : 104).«
	<i>Viške govorojke i poslovice</i>	PN	»Učenici će istražiti nove viške priče i poslovice, naučiti stare viške riječi, izraditi eko-vrećice, pregače i odjevne predmete (majice) s viškim motivima i uzrečicama, osmisлити i izraditi straničnike, izraditi brošuru odnosno rječnik (OŠ <i>Vis</i> : 107).«

Otok	Projekt	Obrazovna razina	Oblikovanje aktivnosti sa sastavnicom zavičajnoga idioma
Korčula	<i>Čakavica u srcu</i>	RN	»Razvijanje svijesti o vrijednosti hrvatske kulturne baštine, hrvatskoga jezika (zavičajnog čakavskog idioma), hrvatske tradicijske glazbe te važnosti njihovog očuvanja; afirmiranje interdisciplinarnog pristupa u nastavi kroz učenje riječi čakavskoga govora, tradicijskih igara, zavičajnih pjesama i plesova; poticanje interesa učenika za otkrivanjem leksičke, glazbene i folklorne etno baštine i usvajanjem iste (OŠ A. Curać-Pinjac: 100–101).«
	<i>Zavičajni rječnik</i>	RN	»Zavičajni rječnik (OŠ Blato: 94).«
	<i>Zavičajna slovarica</i>	RN	»Razvijati govorne sposobnosti, bogatiti rječnik, prihvaćati razlike u govoru i na njima temeljiti učenje književnog jezika (OŠ Blato: 15).«
	<i>Provedimo što više vremena u prirodi</i>	RN	»Objavljivanje kuharice i rječnika zavičaja (OŠ Blato: 126).«
	<i>Tragom prošlosti</i>	PN	»Objaviti rječnik zavičaja (OŠ Blato: 125).«
	<i>Faust Vrančić i prvi hrvatski rječnik</i>	PN	»Prikupljati dijalekt. rječničko bogatstvo koje nestaje, uočavati važnost rječnika nekada i danas, čuvati baštinu jezika i pisma (OŠ Blato: 134).«
	<i>O prevođenju – Paul Verlaine</i>	PN	»Prikupljanje rječničke baštine koja nestaje i stvaranje rječnika (OŠ Blato: 135).«
	<i>Sačuvajmo luški govor</i>	RN	»Sakupljati riječi, sortirati ih abecednim redom, stavljati u kontekst. Oslikani rječnik luških riječi u digitalnom obliku (OŠ Vela Luka: 47).«

4. ZAKLJUČAK

Istraživanje zastupljenosti čakavskoga zavičajnog idioma u izvannastavnim i projektnim aktivnostima u sedamnaest školskih kurikula otočnih osnovnih škola iznjedrilo je rezultate koji impliciraju podatak da su se projektne aktivnosti, iako je projektna nastava jedan od najsloženijih metodičkih sustava, pokazale kao plodnije

tlo za aktivnu upotrebu zavičajnoga idioma u nastavi u odnosu na izvannastavne aktivnosti. Razmatrajući škole prema otocima na kojima su smještene, više je projektnih negoli izvannastavnih aktivnosti u domeni proučavanja zavičajnoga idioma zabilježeno na Korčuli, Šolti i Visu, na Hvaru je njihov omjer podjednak, a samo je na Braču zabilježeno više izvannastavnih negoli projektnih aktivnosti usmjerenih na očuvanje čakavskoga zavičajnog idioma. Što se tiče zastupljenosti navedenih aktivnosti u svakoj od razmotrenih škola, dobiveni su podatci da samo u četirima od sedamnaest škola nije zabilježena ni izvannastavna ni projektna aktivnost orijentirana na čakavicu. Sve ostale škole, dakle njih trinaest od sedamnaest, realiziraju barem jednu takvu izvannastavnu aktivnost ili projekt. U jednoj se školi provode najviše četiri izvannastavne aktivnosti i šest projektnih aktivnosti, a najveći broj kombiniranih aktivnosti (izvannastavne i projektne) u jednoj je školi također šest. Izneseni podatci ohrabrujući su i govore u prilog nastojanja otočnih škola za očuvanjem zavičajnoga idioma, no uglavnom u razrednoj nastavi. Potvrđena je tako početna pretpostavka da u predmetnoj nastavi znatno opada broj izvannastavnih i projektnih aktivnosti usmjerenih na očuvanje čakavštine. Kontinuitet bavljenja zavičajnim idiomom važno je za razvijanje jezične kompetencije, ali i kreiranja osobnoga i nacionalnoga identiteta, poglavito u formativnim godinama jer »...baština prestaje biti baštinom ako ne postoje baštinici« (Božanić, 2014: 342). Stoga ti rezultati upućuju na potrebu intenzivnijim bavljenjem zavičajnim idiomom u okviru izvannastavnih i projektnih aktivnosti u predmetnoj nastavi.

Uvidom u metodičko oblikovanje izvannastavnih i projektnih aktivnosti vezanih za obradu zavičajnoga idioma utvrđena je bogata ponuda različitih sadržaja usmjerenih na čakavicu. Većina se izvannastavnih aktivnosti provodi unutar širega tematskog kruga kulturne baštine te u sklopu mješovitih aktivnosti (primjerice, jezičnih i likovnih) ili literarnih, recitatorskih i/ili dramskih skupina, a manji je broj aktivnosti usmjeren isključivo na jezičnozavičajnu sastavnicu. Nasuprot tomu, okosnica je većine projektnih aktivnosti usmjerena na čakavski zavičajni idiom iako su potvrđeni i projekti kojima se afirmira interdisciplinarni pristup. Zapažene su aktivnosti koje obrađuju leksički aspekt zavičajnoga idioma, ali i njegovu svezu sa standardnim jezikom i ulogu u jezičnoj baštini hrvatskoga jezika. Potaknuta je i komunikacija s lokalnom zajednicom u vidu terenskih istraživanja s ciljem prikupljanja materijala o zavičajnome idiomu razgovorom s izvornim govornicima i prikupljanjem njihovih kazivanja. Većina je izvannastavnih i projektnih aktivnosti kreirana tako da od učenika zahtijeva aktivan angažman u vidu različitih stvaralačkih ostvaraja u kojima se ogleda razvijanje svih četiriju jezičnih djelatnosti, čitanja, pisanja, govorenja i slušanja, stoga one predstavljaju primjer dobre prakse i putokaz su oblikovanja takvih aktivnosti temeljenih na suvremenim metodičkim sustavima,

objedinjujući tako jezične, kulturne, socijalne i didaktičke zahtjeve implementiranja zavičajnoga idioma u nastavu.

Ovim se istraživanjem otvorilo pitanje očuvanja čakavskoga zavičajnog idioma u otočnim školama u vidu izvannastavnih i projektnih aktivnosti koje se realiziraju školskim kurikulumom, specifikumom svake školske zajednice, koji otkriva njezine ciljeve i vizije. U budućim bi se istraživanjima trebalo osvrnuti na utjecaje zabilježenih aktivnosti na osviještenost učenika o važnosti očuvanja njihova zavičajnoga idioma, čakavštine, a time i hrvatskoga jezika. Većim projektom, proširenjem korpusa na ostale otočne škole, ali i druge škole u izvorno čakavskim sredinama, pa i sagledavanjem navedenih aktivnosti u okviru zavičajnih idioma u okrilju kajkavštine i štokavštine, dobili bi se vrijedni podatci o smjeru kojim hrvatske osnovne škole, kao najutjecajniiji čimbenici očuvanja zavičajnih idioma i lučonoše na tom putu, koračaju i odgovaraju na izazove suvremenih tendencija minoriziranja zavičajnih vrednota i vrijednosti.

LITERATURA

- Aladrović Slovaček, K. (2017). Jezična djelatnost pisanja u osnovnoškolskoj nastavi hrvatskoga jezika. *Strani jezici*, 46, 4, 59–71.
- Alerić, M. (2006). Imanentna gramatika u ovladavanju standardnojezičnom morfoloijom. *Lahor*, 2, 190–206.
- Alerić, M. (2007). Jezični osjećaj i ovladavanje standardnojezičnom kompetencijom. U Đ. Blažeka (ur.). *Dijete i jezik danas: zavičajnost u nastavi hrvatskoga jezika, interkulturalnost u nastavi stranih jezika. Zbornik radova s međunarodnog stručnog i znanstvenog skupa*, 10–26. Čakovec – Osijek: Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu – Učiteljski fakultet u Osijeku.
- Benčić, R. (2014). *Rječnik govora grada Hvara: forske rici i štorije*. Hvar: Muzej hvarske baštine.
- Berbić Kolar, E. (2015). Zavičajni idiom u nastavi Hrvatskoga jezika. U A. Suvala i J. Pandžić (ur.). *Nestandardni hrvatski jezik prema standardnom hrvatskom jeziku*, 73–77. Zagreb: Agencija za odgoj i obrazovanje.
- Bežen, A. (2005). Zavičaj i zavičajnost u znanosti i obrazovanju. *Školski vjesnik*, 54, 3/4, 183–194.
- Bežen, A. (2008). *Metodika: znanost o poučavanju nastavnog predmeta*. Zagreb: Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Profil International.
- Biočina, Z. (2019). *Prepoznavanje i akustička analiza govora otoka Brača*. Zagreb: Doktorska disertacija.
- Biočina, Z., Varošaneć-Škarić, G. i Bašić, I. (2018). Prozodijski sustav Pražnica. *Fluminensia*, 30, 1, 103–126.
- Bognar, L. (2000). Kvalitativni pristup istraživanju odgojno-obrazovnog procesa. U M. Kramar i M. Duh (ur.). *Didaktični in metodični vidiki nadaljnega razvoja izobraževanja*, 84–91. Maribor: Univerza u Mariboru, Pedagoška fakulteta.

- Blažeka, Đ. (2008). Kakvi tekstovi na narječju trebaju u nastavi hrvatskoga jezika. *Metodika*, 9, 7, 271–286.
- Božanić, J. (1981). *Perušće bešid*. Zagreb: Grafički zavod Hrvatske.
- Božanić, J. (1992). *Komiške facende*. Split: Književni krug.
- Božanić, J. i Runjić-Stoilova, A. (2008). Eufonija komiškoga govora u suglasničkim skupinama s inicijalnim okluzivom /d/ ili /t/. *Govor*, 25, 2, 131–141.
- Božanić, J. (2014). Kultura sjećanja i strategija zaborava. *Godišnjak Titius*, 6/7, 339–350.
- Božanić, J. (2017). Viški čakavski govori kao nacionalno nematerijalno kulturno dobro. *Čakavska rič – polugodišnjak za proučavanje čakavske riči*, 45, 1–2, 241–250.
- Finka, B. (1971). Čakavsko narječje. *Čakavska rič – polugodišnjak za proučavanje čakavske riči*, 1, 1, 11–71.
- Galović, F. (2012). Fonološke značajke govora Milne na otoku Braču. *Čakavska rič – polugodišnjak za proučavanje čakavske riči*, 40, 1–2, 87–100.
- Galović, F. (2013). Jezične osobitosti govora mjesta Ložišća na otoku Braču. *Fluminensia*, 25, 1, 181–198.
- Galović, F. (2014). Prilog poznavanju splitske čakavštine prve polovice 20. stoljeća. *Čakavska rič – polugodišnjak za proučavanje čakavske riči*, 42, 1–2, 51–69.
- Galović, F. (2014b). Govor Donjega Humca. *Jezikoslovlje*, 15, 2–3, 231–267.
- Galović, F. (2014c). Velolučki govor u čakavskome pjesništvu Dobrile Franetović Kuzmić. *Mogućnosti*, 61, 4/6, 128–138.
- Galović, F. (2017). Fonološki sustav pražničkoga govora. *Fluminensia*, 29, 2, 91–110.
- Galović, F. (2018). Je li mjesni govor Maslinice na otoku Šolti štokavski ili čakavski? *Croatica et Slavica Iadertina*, 14, 2, 269–284.
- Galović, F. (2018b). Deklinacija imenica u komiškome govoru. *Senjski zbornik*, 45, 1 449–464.
- Galović, F. (2019). *Govori otoka Šolte*. Šolta – Zagreb: Općina Šolta – Hrvatsko katoličko sveučilište.
- Galović, F. (2020). Govor Jelse na otoku Hvaru i pisanje Marice Gamulin. *Čakavska rič – polugodišnjak za proučavanje čakavske riči*, 48, 1/2, 49–76.
- Galović, F. (2020a). Glagolski oblici u govoru Komiže na otoku Visu. U K. Lozić Knezović i A. Runjić-Stoilova (ur.). *Navigare necesse est*, 211–224. Split: Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet.
- Galović, F. (2021). Leksik govora Sumartina na otoku Braču. U S. Ćurak i V. Blažević Krezić (ur.). *Od Pavlimira do riči šokačke*. Zbornik Ljiljane Kolenić, 147–164. Osijek: Filozofski fakultet Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku.
- Galović, F. i Valerijev, P. (2021). *Rječnik govora mjesta Ložišća na otoku Braču*. Zagreb: Hrvatsko katoličko sveučilište.
- Garbin, M. (2018). Čakavski govori otoka Šolte – nematerijalno kulturno dobro. *Čakavska rič – polugodišnjak za proučavanje čakavske riči*, 46, 1–2, 281–286.
- Grahovac-Pražić, V. (2017). Zavičajni identitet u nastavi. U K. Majdzik i J. Zarek (red.). *Tożsamość Słowian zachodnich i południowych w świetle XX wiecznych dyskusji i polemik. Konteksty filologiczne i kulturoznawcze*, 65–81. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.
- Gudelj-Velaga, Z. (1997). Uvjetovanosti školske jezične prakse idiomatskim osobitostima jezične zajednice. U B. Finka (ur.). *Hrvatski dijalektološki zbornik*, 10, 27–43. Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti.

- Hraste, M. (1935). Čakavski dijalekt ostrva Hvara. *Južnoslavenski filolog*, 14, 1–57.
- Hraste, M. (1937). Osobine govora ostrva Visa. U A. Belić (ur.). *Zbornik lingvističkih i filoloških rasprava*, 147–154. Beograd: Mlada Srbija.
- Hraste, M. (1940). Čakavski dijalekat ostrva Brača. U P. Ivić (ur.). *Srpski dijalektološki zbornik*, 10, 1–66. Beograd: Srpska akademija nauka i umetnosti, Institut za srpski jezik.
- Hraste, M. (1940a). O štokavskim govorima na Braču. U A. Jutronić (ur.). *Brački zbornik I*, 43–46. Split: Udruženje Bračana.
- Hraste, M. (1948). Osobine govora otoka Šolte, Čiova, Drvenika i susjedne obale. *Rad JAZU*, 272, 123–157.
- Hraste, M. (1951). O štokavskim govorima na Hvaru i Braču. U A. Barac, G. Novak, et al. (ur.). *Zbornik radova Filozofskog fakulteta u Zagrebu*, 1, 379–395. Zagreb: Nakladni zavod Hrvatske.
- Jutronić, D. (2002). Čakavski dijalekt kroz dvije generacije – prilog teoriji jezične promjene. *Čakavska rič – polugodišnjak za proučavanje čakavske riči*, 30, 1–2, 333–347.
- Jutronić, D. (2010). *Spliski govor: od vapura do trajekta*. Split: Naklada Bošković.
- Kalogjera, D., Svoboda, M. i Josipović Smojver, V. (2008). *Rječnik govora grada Korčule*. Zagreb: Novi liber.
- Kapović, M. (2004). Jezični utjecaj velikih gradova. *Rasprave: časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, 30, 1, 97–105.
- Kaštropil, I. (1970). Neke značajke govora Blata i Vele Luke. U M. Gjivoje (ur.). *Zbornik otoka Korčule*, 86–90. Zagreb: Gjivoje.
- Lazzarich, M. (2017). *Metodika Hrvatskoga jezika u razrednoj nastavi*. Rijeka: Sveučilište u Rijeci, Učiteljski fakultet.
- Leček, I. (2001). Nerazumijevanje kajkavštine kod mladih kao prepreka očuvanju kajkavskog narječja. *Učitelj*, 1, 74–80.
- Lisac, J. (2009). *Hrvatska dijalektologija 2. Čakavsko narječje*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.
- Lubiana, O. (2010). Velolučki govor (klasifikacijske odrednice i fonologija). *Hrvatski dijalektološki zbornik*, 16, 125–156.
- Ljubešić, M. (2015). Uloga i značenje dijalekta u projektnoj nastavi. U A. Suvala i J. Pandžić (ur.). *Nestandardni hrvatski jezik prema standardnom hrvatskom jeziku*, 78–82. Zagreb: Agencija za odgoj i obrazovanje.
- Maleš, D. (2009). *Rad na projektu: izazov za djecu i odrasle*. Zagreb: Udruženje Djeca prva.
- Marasović Alujević, M. i Lozić Knezović, K. (2014). *Toponimija otoka Šolte*. Split: Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet.
- Menac-Mihalić, M. (2010). Ce. U M. Menac-Mihalić (ur.). *Mali razlikovni rječnik milnarskoga govora*, 82–119. Milna: Općina Milna.
- Milat Panža, P. (2021). *Rječnik govora Blata na Korčuli*. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.
- Ministarstvo znanosti i obrazovanja (2019). *Kurikulum nastavnoga predmeta Hrvatski jezik za osnovne škole i gimnazije*. Zagreb: Ministarstvo znanosti i obrazovanja.
- Mlinarević, V. i Burst Nemet, M. (2012). *Izvannastavne aktivnosti u školskom kurikulumu*. Osijek: Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku.
- Moguš, M (1977). *Čakavsko narječje*. Zagreb: Školska knjiga.
- Munjiza, E., Peko, A. i Sablić, M. (2007). *Projektno učenje*. Osijek: Filozofski fakultet, Učiteljski fakultet.

- Nemeth-Jajić, J. i Prvulović, P. (2012). Zavičajni (čakavski) govor u razrednoj nastavi. *Školski vjesnik*, 61, 3, 83–88.
- Odža, I. (2017). Usmena književnost i usmenost u hrvatskom osnovnoškolskom obrazovnom sustavu. *Suvremena pitanja*, 23, 78–88.
- Pejić Papak, P. i Vidulin, S. (2016). *Izvannastavne aktivnosti u suvremenoj školi*. Zagreb: Školska knjiga.
- Puljak, L. (2011). Uloga zavičajnoga idioma u razvoju jezičnokomunikacijske kompetencije učenika mlađe školske dobi. *Croatian Studies Review*, 7, 293–305.
- Puzić, S. (2015). Školski kurikulumi u Hrvatskoj: primjeri i iskustva. U B. Baranović (ur.). *Školski kurikulum: teorijski i praktični aspekti*, 63–86). Zagreb: Institut za društvena istraživanja u Zagrebu.
- Stakić, M. i Maričić, S. (2021). Interdisciplinarni pristup učenju kroz projektnu nastavu u mladim razredima osnovne škole. U N. Kovač, A. Sila, T. Štemberger i M. Volk (ur.). *Medpredmetno povezovanje: pot do uresničavanja vzgojno-izobraževalnih ciljev / Cross-curricular integration: the path to the realisation of educational goals*, 55–67. Kopar: Založba Univerze na Primorskem.
- Sujoldžić, A. (1994). Govori srednjodalmatinskog otočja. Prilog antropološkim istraživanjima. *Društvena istraživanja*, 3, 4–5, 423–436.
- Sujoldžić, A., Finka, B., Šimunović, P. i Rudan, P. (1988). Sličnosti i razlike u govorima otoka Brača kao odraz migracijskih kretanja. *Rasprave Zavoda za jezik*, 14, 163–184.
- Šiljković, Ž., Rajić, V. i Bertić, D. (2007). Izvannastavne i izvanškolske aktivnosti. *Odgovorne znanosti*, 9, 2, 133–145.
- Šimičić, L. (2021). Čakavizam u viškim govorima. *Croatica et Slavica Iadertina*, 17, 2, 437–457.
- Šimunović, P. (1968). Sumartinska onomastika. *Rasprave: časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, 1, 1, 89–120.
- Šimunović, P. (1977). Čakavština srednjodalmatinskih otoka. *Čakavska rič – polugodišnjak za proučavanje čakavske riči*, 7, 1, 5–63.
- Šimunović, P. (2006). *Rječnik bračkih čakavskih govora*. Supetar: Biblioteka Brački libar, Brevijar.
- Šimunović, P. i Žuljević, Đ. (1999). *U lipien jaziku dī ča slāje zvonī*. Bol: Srednja škola »Bol«.
- Šprljan, N. (2015). *Opis govora Selaca na Braču s posebnim naglaskom na akcentuaciju (u usporedbi s okolnim mjestima)*. Zagreb: Doktorska disertacija.
- Soče, S. (2010). Istraživačko čitanje kao sredstvo motivacije za samostalno čitanje u razrednoj nastavi. *Hrvatski*, 8, 1, 73–89.
- Težak, S. (1996). *Teorija i praksa nastave hrvatskoga jezika 1*. Zagreb: Školska knjiga.
- Tomelić, M. (2000). Splitska čakavština u tekstovima Ivana Kovačića. *Čakavska rič – polugodišnjak za proučavanje čakavske riči*, 28, 1–2, 71–127.
- Tomelić, M. i Lozić, K. 2006. Dijalektološka obrada komičkoga govora u tekstovima Facendi. *Čakavska rič – polugodišnjak za proučavanje čakavske riči*, 34, 1/2, 151–165.
- Turza-Bogdan, T. (2009). Stavovi nastavnika o kajkavskome narječju. *Hrvatski*, 7, 1, 173–192.
- Vidović, R. (1993). *Jadranske leksičke studije*. Split: Književni krug.
- Visinko, K. (2022). Slušanje u nastavi hrvatskoga jezika. *Hrvatski*, 20, 2, 95–113.

- Visković, I. (2016). Projektna nastava kao područje unaprjeđenja kvalitete škole. *Školski vjesnik*, 65, 381–391.
- Vuković, S. (2001). *Ričnik selaškoga govora*. Split: LAUS.
- Vuković, S. (2006). Akcenatski sustav selačkoga govora. *Čakavska rič – polugodišnjak za proučavanje čakavske riči*, 34, 1–2, 191–202.
- Vulić, Sanja (2015). Hrvatski dijalekti i mjesni govori u nastavi. U A. Suvala i J. Pandžić (ur.). *Nestandardni hrvatski jezik prema standardnom hrvatskom jeziku*, 78–82. Zagreb: Agencija za odgoj i obrazovanje.

Mrežni izvori

- OŠ Ante Curać-Pinjca (2023). *Kurikul OŠ Ante Curać-Pinjca, Žrnovo* (str. 1–116). <<http://os-acpinjac-zrnovo.skole.hr>> (pristupljeno 14. travnja 2023.).
- OŠ Blato (2023). *Školski kurikulum* (str. 1–279). <<http://os-blato.skole.hr>> (pristupljeno 14. travnja 2023.).
- OŠ Bol (2023). *Školski kurikulum 2022./2023.* (str. 1–135). <<http://os-bol.skole.hr>> (pristupljeno 13. ožujka 2023.).
- OŠ Grohote (2023). *Školski kurikulum OŠ Grohote za školsku godinu 2022./2023.* (str. 1–41). <<http://os-grohote-solta.skole.hr>> (pristupljeno 5. travnja 2023.).
- OŠ Hvar (2023). *Kurikul 2022./2023.* (str. 1–253). <<http://os-hvar.skole.hr>> (pristupljeno 5. travnja 2023.).
- OŠ Jelsa (2023). *Školski kurikulum* (1–130). <<http://os-jelsa.skole.hr>> (pristupljeno 5. travnja 2023.).
- OŠ Komiža (2023). *Školski kurikulum* (str. 1–109). <<http://os-komiza.skole.hr>> (pristupljeno 5. travnja 2023.).
- OŠ Milna (2023). *Školski kurikulum. Školska godina 2022./2023* (str. 1–67). <<http://os-milna.skole.hr>> (pristupljeno 5. travnja 2023.).
- OŠ Petra Hektorovića (2023). *Kurikul 2022./2023.* (str. 1–98). <<http://os-phektorovica-stari-grad.skole.hr>> (pristupljeno 5. travnja 2023.).
- OŠ Petra Kanavelića (2023). *Školski kurikulum OŠ Petra Kanavelića za šk. god. 2022./2023.* (str. 1–63). <<http://os-pkanavelica-korcula.skole.hr>> (pristupljeno 14. travnja 2023.).
- OŠ Pučišća (2023). *Školski kurikulum za školsku godinu 2022./2023.* (str. 1–60). <<http://os-pucisca.skole.hr>> (pristupljeno 5. travnja 2023.).
- OŠ Selca (2023). *Školski kurikulum 2022./2023.* (str. 1–87). <<http://os-selca.skole.hr>> (pristupljeno 13. ožujka 2023.).
- OŠ Smokvica (2023). *Školski kurikulum za školsku godinu 2022./2023.* (str. 1–144). <http://www.os-smokvica.skole.hr/> (pristupljeno 14. travnja 2023.).
- OŠ Supetar (2023). *Školski kurikulum OŠ Supetar za školsku godinu 2022./2023.* (str. 1–154). <http://os-supetar.skole.hr> (pristupljeno 13. ožujka 2023.).
- OŠ Vela Luka (2023). *Školski kurikulum. Školska godina 2022./2023* (str. 1–67)., <<http://os-vela-luka.skole.hr>> (pristupljeno 14. travnja 2023.).
- OŠ Vis (2023). *Školski kurikulum* (str. 1–133), <<http://os-vis.skole.hr>> (pristupljeno 5. travnja 2023.).
- OŠ Vladimira Nazora (2023). *Školski kurikulum za 2022./2023.* <<http://os-vnazora-postira.skole.hr>> (pristupljeno 5. travnja 2023.).
- Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske (2023). *Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske.* <<https://registar.kulturnadobra.hr/#/>> (pristupljeno 12. travnja 2023.).

THE NATIVE CHAKAVIAN IDIOM IN EXTRACURRICULAR AND PROJECT ACTIVITIES OF CROATIAN ISLAND SCHOOLS

Summary

This paper aims to analyze the native Chakavian idiom in extracurricular and project activities in the school curricula of primary schools on the islands of Brač, Hvar, Korčula, Šolta and Vis. The analysis focuses on extracurricular and project activities with components of the native Chakavian idiom. The first part of the research considers the number of extracurricular and project activities regarding the criteria of collective presence and individual presence of the native Chakavian idiom on each of the five islands and in each of the seventeen considered schools, i.e. their school curricula. Also, the paper observes the presence of the mentioned activities in class and subject teaching. The second part of the research includes the analysis of the methodological formation of found extracurricular and project activities. This research reveals how Croatian island schools use the potential of connecting students with their native idiom to illuminate creative and encouraging ways of formatting the curricular process that enables the cultural identification of students, whereby the school community becomes the driving force in the process of encouraging students to use their native idiom. School should be the leading factor in the preservation of linguistic heritage as the most influential medium of Croatian cultural heritage.

Key words: *Chakavian, Croatian language teaching, elementary school, native idiom, school curriculum.*

L'IDIOMA NATIVO CIACAVO NEI PROGETTI SCOLASTICI E NELLE ATTIVITÀ EXTRASCOLASTICHE DELLE SCUOLE PRIMARIE INSULARI

Riassunto

Scopo di questo lavoro è accertare la presenza dell'idioma nativo ciacavo nei progetti scolastici e nelle attività extrascolastiche nei curricula delle scuole primarie sulle isole di Brač, Hvar, Korčula, Šolta e Vis. L'analisi è rivolta alla progettazione delle attività scolastiche ed extrascolastiche nella cui elaborazione, rispettivamente scopo, è menzionata la componente ciacava linguistica nativa attraverso esercizi, funzione o modalità realizzativa, rispettivamente le modalità di acquisizione, elaborazione e tutela dell'idioma nativo ciacavo. Nella prima parte della ricerca si indaga la presenza percentuale dell'idioma nativo ciacavo nei progetti e nelle attività extrascolastiche delle scuole primarie insulari con riguardo ai criteri di presenza complessiva e singola su ognuna delle cinque isole in ognuna delle diciassette scuole considerate, ossia dei rispettivi curricula scolastici. Inoltre, si esamina la presenza delle attività menzionate nella classe e nelle singole materie. Nella seconda parte della ricerca si approfondisce l'analisi della formulazione metodologica dei progetti scolastici e delle attività extrascolastiche. Con questo lavoro si rilevano le modalità con cui le scuole insulari sfruttano i potenziali collegamenti degli alunni con l'idioma nativo allo scopo di chiarire i modelli creativi e motivanti del processo formativo scolastico ed extrascolastico che sollecitano l'identificazione culturale degli alunni laddove la comunità scolastica diviene forza motrice nel processo di incoraggiamento degli alunni all'uso dell'idioma nativo e fattore primario della tutela del patrimonio linguistico come media di maggiore influenza del patrimonio culturale croato.

Parole chiave: *dialetto ciacavo, insegnamento della lingua croata, scuola primaria, curriculum scolastico, idioma nativo.*

Podatci o autorici

Petra Božanić naslovna je asistentica na Odsjeku za hrvatski jezik i književnost Filozofskoga fakulteta u Splitu i doktorandica na poslijediplomskome doktorskom studiju *Humanističke znanosti* na tome fakultetu. Njezin istraživački interes obuhvaćaju teme iz područja metodike nastave hrvatskoga jezika, gramatikologije i povijesti hrvatskoga jezika.

E-adrese: petboz@ffst.hr; bozanic.petra@gmail.com